

International Congress on Biological, Physical And Chemical Studies

International Congress on Biological, Physical And Chemical Studies - is an international conference platform under open access policy. The conference is led by international expert members who take an objective approach to peer review, ensuring each research paper is reviewed, edited by authors and evaluated on its own scholarly merits and research integration. Publishing and joining on the proceeding of the International Congress on Biological, Physical And Chemical Studies will ensure publishing experience and indexing possibilities on various global indexing.

Ekologik Muammolarni Hal Etishda Chiqindilardan Samarali Foydalanish

Salimov Davlatbek Zamir o'g'li, Tursunov Tolib

Talaba, SamDVMCHBU

Normaxmatov Ro'ziboy

Professor, SamISI

Tulayev Abdulla Amirqulovich

Katta o'qituvchi, SamDVMCHBU

Annotatsiya

Maqolada bugungi kunning dolzarb muammolaridan biri ekologiya, atrof-muhitni asrash muammosi mamlakatimizda ustuvor vazifalardan biri qilib belgilanganligi, dunyoda yuz berayotgan shiddatli jarayonlar, oziq-ovqat xavfsizligi, iqlim o'zgarishi va ekologiya bilan bog'liq muammolar dunyo hamjamiyati oldiga yangidan-yangi vazifalarni qo'yimoqda. Bu borada mamlakatimizda olib borilayotgan ekologik muammolarni hal etish bo'yicha fikr va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Ekologiya, infratuzilma, "Yashil makon", ekologik savodxonlik, ekologik madaniyat, utilizatsiya.

Kirish. Ma'lumki, bugungi kunning dolzarb muammolaridan biri ekologiya, atrof-muhitni asrash muammosi mamlakatimizda ustuvor vazifalardan biri qilib belgilangan. Dunyoda yuz berayotgan shiddatli jarayonlar, oziq-ovqat xavfsizligi, iqlim o'zgarishi va ekologiya bilan bog'liq muammolar dunyo hamjamiyati oldiga yangidan-yangi vazifalarni qo'yimoqda.

Mamlakatimiz prezidenti Sh.M. Mirziyoyev 2023 yil 14-iyulda bo'lib o'tgan O'zbekiston Respublikasi Oliy majlisi qonunchilik palatasi va senatining qo'shma majlisida qilgan ma'ruzasida ekologiya va atrof-muhitni asrash dolzarb masala ekanligiga e'tibor qaratib, xususan shunday degan edi "... biz dunyodagi eng katta ekologik ofat Orol fojeasini bevosita o'z boshidan kechirayotgan xalqmiz. Shuning uchun hozirgi vaqtda respublikamizda bebaho ekologik tizimni saqlash va mustahkamlashga qaratilgan keng ko'lamlı dasturlar, jumladan "Yashil makon" umummilliy loyihasi amalga oshirilmoqda".

Shuni alohida qayd etish hozirgi ekologik muammolarni hal etishda chiqindilarni utilizatsiya qilish va qayta ishlash masalasi ham juda muhim hisoblanadi. Shu sababli ham mamlakatimizda

bu muammoni hal qilishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Fikrimizni dalili sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 18-maydagi PQ-3730-son "Maishiy chiqindilar bilan bog'liq ishlarni amalga oshirish tizimini tubdan takomillashtirish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'risida"gi, 2020 yil 29-sentabrdagi PQ-4845-son "Maishiy va qurilish chiqindilari bilan bog'liq ishlarni boshqarish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi qarorlarini, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024 yil 4-yanvardagi PF-5-son "Chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish va ularning ekologik vaziyatga salbiy ta'sirini kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida" gi farmonlarinikeltirish mumkin.

O'zbekistonda har yili 7 mln. tonna qattiq maishiy chiqindilar paydo bo'lmoqda. Mutaxassislarning fikricha tezkor choralar ko'rilmasa 10-15 yillardan keyin chiqindilar hajmi ikki baravarga ortadi. Bu yerda amalga oshirilishi lozim bo'lgan yagona tadbir chiqindilarni to'liq qayta ishlash hisoblanib, buni ko'plab davlatlar tajribasi tasdiqlagan. Bu chiqindilarni saralash bilan bog'liq bo'lib, hozir aholi tomonidan chiqindilarni turli rangdagi qutilarga saralash ishlari amalga oshirilmoqda. Masalan, bu borada to'kilgan xazonlarni utilizatsiya qilish masalasini olib ko'raylik. Ko'pchilik xazonlarni utilizatsiya qilishning oson yo'li ularni yoqib tashlash deb hisoblashadi va bu usuldan hozirgacha foydalaniladi. Vaholanki, chiqitlarni kuydirish natijasida mutagenlik, kanserogenlik xususiyatiga ega bo'lgan dioksin, 3,4-benzopiren simari zaharli moddalar hosil bo'lib, atrof muhitga tarqaladi. To'kilgan barglarni maxsus kompost o'rasida utilizatsiya qilib, ulardan o'g'it sifatida foydalanish bo'yicha tajribalar mavjud. Demak, utilizatsiyaning bu usulidan foydalanish samarali hisoblanadi.

Shunga o'xshash boshqa tur chiqitlarni qayta ishlashning zamonaviy usullarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish bu borada asosiy vazifalardan biri sanalmog'i lozim.

Chiqindilar boshqarish infratuzilmasini to'laonli tarzda yaratish uchun aholi obgiga chiqindi real iqtisodiy foyda keltiruvchi strategik resurs ekanligini singdirish muhim vazifa hisoblanib, mamlakatda chiqindilarni qayta ishlash va utilizatsiya qilish bilan bog'liq vaziyatni yanada yaxshilashga xizmat qiladi. Ikkinchidan, chiqitlarni kamaytirishni har bir oila va bu oilada istiqomat qiluvchi har bir shaxs muhim ahamiyatga ega ekanligini tushunib yetishi va bu muammoni hal etishga ongli ravishda yondoshuvi ham o'z samarasini beradi.

Chiqindilardan samarali foydalanish bo'yicha bizning takliflarimiz quyidagilardan iborat:

1. Tovar ishlab chiqarish bilan shug'ullanuvchi korxonalar o'z faoliyatlarini tanqidiy ko'rib chiqib, kamchiqitli yoki chiqindisiz texnologiyalarni joriy etish maqsadga muvofiq hisoblanadi.
2. Qishloq xo'jaligi xomashyolarini qayta ishlash bilan shug'ullanuvchi korxonalar o'z korxonasida ajralib chiqqan chiqindilardan oziq-ovqat mahsulotlarining tarkibini boyituvchi foydali moddalarni ajratib olish texnologiyasini ishlab chiqish maqsadga muvofiq hisoblanadi.
3. Aholining ekologik savodxonligini va ekologik madaniyatini oshirish borasida mahallalarda tadbirlar ishlab chiqish va qisqa kurslarda o'qitish tajribasini amalga oshirish.
4. Chiqindilarni utilizatsiya qilish bilan shug'ullanuvchi xo'jalik sub'ektlariga turli imtiyozlar berish va ularni rag'batlantirish.
5. Qattiq va maishiy chiqindilarni qayta ishlashda "Yashil" qoidaga amal qiluvchi xo'jalik sub'ektlarini davlat tomonidan mukofotlash va rag'batlantirish tadbirlarini amalga oshirish.
6. Chiqitlarni to'plash va qayta ishlash sohasida davlat nazoratini kuchaytirish va b.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, chiqitlarni saqlash, joylash, qayta ishlash bilan bog'liq ekologik muhitning yomonligi ekologik normalarga mos keladigan chiqitlarni to'plash joylarining yetishmasligi, sanoat va maishiy chiqitlarni qayta ishlash va utilizatsiya qilishning yangi zamonaviy usullarining,

me'yoriy bazalarining yo'qligi, chiqitlarni selektiv to'plashning talabga javob bermasligi, bu borada qo'llaniladigan moddiy-texnika bazasining yetishmasligi va texnik nazoratning yaxshi yo'lga qo'yilmaganligi kabilar hisoblanadi.

Adabiyotlar

1. Sh.M. Mirziyoyev 2023 yil 14-iyulda bo'lib o'tgan O'zbekiston Respublikasi Oliy majlisi qonunchilik palatasi va senatining qo'shma majlisida qilgan ma'ruzasi.
2. 2018 yil 18-maydagi PQ-3730-son "Maishiy chiqindilar bilan bog'liq ishlarni amalga oshirish tizimini tubdan takomillashtirish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'risida"gi,
3. 2020 yil 29-sentabrdagi PQ-4845-son "Maishiy va qurilish chiqindilari bilan bog'liq ishlarni boshqarish tizimini takomillashtirish chora-radbirlari to'g'risida" gi qarorlari.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024 yil 4-yanvardagi PF-5-son "Chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish va ularning ekologik vaziyatga salbiy ta'sirini kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida" gi farmoni
5. Tursunmurodovich, R. U., Gulmurod o'g', P. R. Z., Ramatullayevich, S. F., Rustam o'g'li, B. A., & Gulmurod o'g'li, P. E. (2023). RESPUBLIKAMIZDA CHORVACHILIK VA PARRANDACHILIKDAN OLINGAN MAHSULOTLAR. AMALIY VA TIBBIYOT FANLARI ILMIY JURNALI, 1-6.
6. Tursunmurodovich, R. U., Baxtiyor o'g'li, S. A., Nodirjonovich, X. K., Umarbek o'g', B. N. M., Komilovich, K. S., Quvondiq o'g'li, E. Z., ... & Gulmurod o'g'li, P. E. (2023). TAJRIBA GURUHIDAGI GOLSHTIN SIGIRLARNING I-LAKTATSIYADA OZUQANI SUT BILAN QOPLASH DARAJASI. AGROBIOTEXNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI, 176-182.
7. Musurmonov, Q., Pardayev, R., Ismatova, M., & Xamanova, S. (2023). Productivity of Cows in the Experimental Group with Black-and-White and Its Crossbreeds with Holstein Bulls. *Excellencia: International Multi-disciplinary Journal of Education* (2994-9521), 1(5), 532-535.
8. Пардаев, Р., & Рахимов, У. (2023). Tajriba guruhlaridagi sigirlarning klinik ko'rsatkichlari. Актуальные проблемы пустынного животноводства, экологии и создания пастбищных агрофитоценозов, 1(1), 300-303.
9. Рахимов, У., Пардаева, Р., & Пардаев, Э. (2023). Level of feed consumption by milk productivity in experimental cows in the second lactation. Актуальные проблемы пустынного животноводства, экологии и создания пастбищных агрофитоценозов, 1(1), 293-295.
10. Safarov, U. T., Saidmuradova, Z. T., & Nurmukhamedov, A. M. (2023, July). Adhesion strength of the dough for Uzbek flat cakes "Obi-non" in multiple sequential stamping of bills. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 2999, No. 1). AIP Publishing.
11. Navbahor, R. (2023). SUT MAHSULOTLARI KISLOTALIGI HAMDA SUT KISLOTASINING NORDON VA ACHITILGAN SUT MAHSULOTLARI SIFATIGA TA'SIRI. AGROBIOTEXNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI, 55-63.
12. Amina, Q. (2023). OILAVIY KORXONALAR VA UY-RO'ZG'OR SHAROITIDA BALIQ KONSERVALARI ISHLAB CHIQRISH TEXNOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI. AGROBIOTEXNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI, 155-161.
13. Javlon, J., & Ulmas, S. (2023). SUTNING MIKROSTRUKTURAVIY XOSSALARI O'ZGARISHLARINING MAHSULOTLARNI QAYTA ISHLASHNI

14. КУРБАНОВ, Ж. М., ОЛИМОВ, А. О., САФАРОВ, У. Т., & ОСТАПЕНКОВ, А. М. (1984). Установка для производства хлеба.
15. Sanaev, S. T., & Shamsieva, S. B. (2020). Growing Varieties of Vegetable (Sweet) Corn Suitable for Processing. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies (IJPSAT)*.
16. Shamsiyeva, S. B., & Aliqulova, Z. (2023). KARTOSHKA YETISHTIRISHNING RESURSTEJAMKOR TEXNOLOGIYASI. AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI, 19-25.
17. Рахматов, И. И., & Шамсиева, Ш. Б. (2023). ВЛИЯНИЕ СРОКА И СХЕМЫ ПОСАДКИ НА РОСТ, РАЗВИТИЕ И УРОЖАЙНОСТЬ САХАРНОЙ КУКУРУЗЫ. AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI, 13-18.
18. Ишниязова, Ш. А., Тилавов, Х. М., Турсунов, А., Шамсинва, Ш., Жамолиддинова, В., & Сатторов, М. М. (2015). Экологическая оценка объектов биосферы. In *ДОСТИЖЕНИЯ НАУКИ-АГРОПРОМЫШЛЕННОМУ ПРОИЗВОДСТВУ* (pp. 228-233).
19. Sanaev, S. T., & Shamsieva, S. B. (2020). Growing Varieties of Vegetable (Sweet) Corn Suitable for Processing. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 22(2), 67-70.
20. Muminov, N., Yusupov, A., Tuyg'unov, A., & Tulayev, A. (2022). TARKIBI BOYITILGAN GO 'SHTLI CHUCHVARA YARIM TAYYOR MAHSULOTNING AMINAKISLOTALI TARKIBI. AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI, 816-818.
21. Tulayev, A. A., & Musurmonov, A. T. (2024). OZUQABOP EKINLAR POYALARINI MAYDALASH MASHINASI. *Science and innovation*, 3(Special Issue 21), 419-421.
22. Xoldorov, A., & To'layev, A. A. (2023). OZIQA VIY QIYMATI YUQORI BO 'LGAN SUT MAHSULOTLARI OLI SHNING ZAMONAVIY USULLARI. AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI, 64-69.
23. Murtazayev, O., & To'layev, A. A. (2023). DARAXT VA BO 'TAZOR O 'SIMLIK LARINING BARGXAZONLARI, ULARNING FIZIK-MEXANIK VA TEXNOLOGIK XUSUSIYATLARI. AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI, 162-168.
24. Xudayberdiyev, E. N., Samandarov, L. K., & Nasriddinov, K. R. (2020). Improving the effectiveness of teaching nuclear physics using the principle of historicity. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 11(91), 383-390.
25. Бойбулов, Б. Ш., Пардаев, Р. Г., & Мусурмонов, Қ. Э. (2022). ҚОРАМОЛЧИЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ТЎЙИМЛИ ОЗИҚЛАНТИРИШ, АСРАШ ВА СУНЎЙ ҚОЧИРИШНИНГ АҲАМИЯТИ. AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI, 528-530.
26. Бойбулов, Б. Ш., Пардаев, Р. Г., & Мусурмонов, Қ. Э. (2024). ҚОРАМОЛЧИЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ТЎЙИМЛИ ОЗИҚЛАНТИРИШ, АСРАШ ВА СУНЎЙ ҚОЧИРИШНИНГ АҲАМИЯТИ. *ILM FAN XABARNOMASI*, 1(2), 355-359.
27. Kazakova, S. O., & Bahodirov, S. D. (2023). Mamlakatimizda go'sht kanservalari ishlab chiqarishning hozirgi holati va rivojlanishi. *Agrobiotexnologiya va veterinariya tibbiyoti ilmiy jurnali*, 136-141.

28. Kazakova, S. O., Bahodirov, S. D., Temirov, O. H., & Murotqobilova, M. S. (2024). HAYVON YOG 'LARINI QAYTA ISHLASH TEXNALOGIYASI. International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING, 5(2), 1409-1412.
29. O'sarov, M. J., Kazakova, S. O., Bahodirov, S. D., & Tulkinova, U. S. (2024). PISHLOQ ISHLAB CHIQRISHDA SUT SIFATIGA QO'YILADIGAN TALABLAR. International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING, 5(2), 1405-1408.
30. Turobov, S. K. O. T. A. (2023). VARIETIES OF BEEF AND CULINARY CHARACTERISTICS. International journal of advanced research in education, technology and management, 2(12).
31. Kazakova, S. O. (2023). TURLI KONSTITUTSIYA TIPIGA EGA SIMMENTAL SIGIRLARNING ASOSIY SELEKSIYA BELGILARI O 'RTASIDA KORRELYATSIYA KOEFFITSIENTLARI. AGROBIOTEXNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI, 114-122.
32. Muminov, N., Yusupov, A., Tuyg'unov, A., & Tulayev, A. (2022). TARKIBI BOYITILGAN GO 'SHTLI CHUCHVARA YARIM TAYYOR MAHSULOTNING AMINAKISLOTALI TARKIBI. AGROBIOTEXNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI, 816-818.
33. Muminov, N., Yusupov, A., Tuyg'unov, A., & Tulayev, A. (2022). TARKIBI BOYITILGAN GO 'SHTLI CHUCHVARA YARIM TAYYOR MAHSULOTNING AMINAKISLOTALI TARKIBI. AGROBIOTEXNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI, 816-818.
34. Yusupov, A. H., & Tuyg'unov, A. B. (2022). DO 'LANANING SHIFOBAXSHLIGI VA UNI QURITISH TEXNOLOGIYASI. AGROBIOTEXNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI, 1(2), 1-6.
35. Akhtamova, M. T., Kurbanova, S. E., Sadikova, C. S., & Gapparov, S. T. Correlation Between Some Economic Traits of Holstein Breed Cows. INTERNATIONAL JOURNAL OF BIOLOGICAL ENGINEERING AND AGRICULTURE/.
36. Botir o'g'li, X. X., & Ergashevna, Q. S. (2023). TAJRIBADAGI HAYVONLARNING CHIZIQLI O 'LCHAMLARI VA TANA INDEKSLARI. AGROBIOTEXNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI, 247-254.
37. Botir o'g'li, X. X., & Ergashevna, Q. S. (2023). TAJRIBA GURUHLARIDAGI HAYVONLARNING O 'SISH VA RIVOJLANISH KO 'RSATKICHLARI. AMALIY VA TIBBIYOT FANLARI ILMIY JURNALI, 84-89.
38. Эгамбердиева, З. К., Нарбаева, М. К., Эргашевна, Қ. Ш., & Гаппаров, Ш. Т. (2023). Голштин Зотлисигирларнинг Экстерьер Кўрсаткичлари. Miasto Przyszłości, 42, 179-182.
39. Ulmasovna, I. D., & Ergashevna, Q. S. (2023). TAJRIBA GURUHIDAGI SIGIRLARNING SUT MAHSULDORLIGI. AMALIY VA TIBBIYOT FANLARI ILMIY JURNALI, 100-105.